

Προπτυχιακή Εργασία

Κλαδιά Ελεωνόρα

Πόθεν Έσχες των Δημοσίων Λειτουργών και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων

«Πόθεν έσχες των δημοσίων λειτουργών και προστασία προσωπικών δεδομένων.»

Όνοματεπώνυμο: Κλαδιά Ελεωνόρα
ΑΜ: 1340200300190
Εξάμηνο σπουδών: δ'
Τηλ. 6973248219

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας Περιεχομένων	2
Συνοτομογραφίες	3
1. Εισαγωγή	4
2. Το «πόθεν έσχες»	6
2.1 Ο νόμος 3213/03	6
2.2 Στόχος των ρυθμίσεων	16
3. Προστασία προσωπικών δεδομένων	18
3.1 Διεθνής πορεία προς την κατοχύρωση του δικαιώματος	19
3.2 Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Ελλάδα	20
3.2.1 Η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης	21
3.2.2 Ο νόμος 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»	22
3.3 Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9Α του ελληνικού Συντάγματος)	35
4. Σχέση μεταξύ της υποχρέωσης για δήλωση πόθεν έσχες και του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων	40
4.1 Δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων και δημόσια τάξη	41
4.2 Περιορισμός του δικαιώματος	43
4.2.1 Η αρχή της αναλογικότητας	44
5. Συμπεράσματα	47
Περίληψη	48
Λήμματα	48
Παράρτημα	49
Βιβλιογραφία	52

Συντομογραφίες

α' . άρθρο
ΑΚ Αστικός Κώδικας
Βλ. βλέπε
ΔΤΑ Δικαιώματα του Ανθρώπου
Εδάφ. εδάφιο
Ε.Ε. Ευρωπαϊκή Ένωση
επ. επόμενα
ΕισΕκθ Εισηγητική έκθεση
ΚΝοΒ Κώδικας Νομικού Βήματος
ν. νόμος
ΝοΒ Νομικό Βήμα
ν.π. νομικό πρόσωπο
ν.π.δ.δ. ν. π. δημοσίου δικαίου
ν.π.ι.δ. ν.π. ιδιωτικού δικαίου
ό.π. όπως παραπάνω
παρ. παράγραφος
π.δ. προεδρικό διάταγμα
περ. περίπτωση
πρβλ παράβαλε
Σ./Συντ. Σύνταγμα
στ. στοιχείο
ΣτΕ Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΕυρ Συμβούλιο της Ευρώπης
ΤοΣ Το Σύνταγμα

Το «πόθεν έσχες» των δημοσίων λειτουργών και προστασία προσωπικών δεδομένων

1.Εισαγωγή

Η ανάγκη ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων των πολιτικών, των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων καθώς και άλλων προσώπων που διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα, με στόχο τον περιορισμό της προς ίδιον όφελος εκμετάλλευσης θέσεων οδήγησε στην ψήφιση νόμου που επιβάλλει στα πιο πάνω πρόσωπα την ετήσια δήλωση περιουσιακής κατάστασης ή

δήλωση πόθεν έσχες. Στην ουσία τα εν λόγω πρόσωπα καλούνται να αποδείξουν ότι δεν καταχράστηκαν δημόσιο χρήμα δίνοντας στη δημοσιότητα ή στις δικαστικές αρχές τον κατάλογο των περιουσιακών τους στοιχείων με αιτιολόγηση των μεγάλων μεταβολών που τυχόν επήλθαν σε αυτά.

Παράλληλα στην ελληνική έννομη τάξη τα άτομα απολαμβάνουν το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, το οποίο κατοχυρώθηκε και συνταγματικά μετά την αναθεώρηση του 2001 (ά. 9 Α Σ.). Ο νόμος 2472/97 ιδρύει ύστερα από Ευρωπαϊκή οδηγία ανεξάρτητη διοικητική αρχή, την «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα» με σκοπό την προστασία του ατόμου από κινδύνους που προκύπτουν από την ανεξέλεγκτη καταχώριση και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σε ηλεκτρονικά και χειρόγραφα αρχεία υπηρεσιών, εταιρειών και οργανισμών.

Εύλογα τίθεται το ερώτημα κατά πόσον η δήλωση πόθεν έσχες που είναι αναγκασμένοι να υποβάλλουν κάθε χρόνο οι δημόσιοι λειτουργοί έρχεται σε αντίθεση με το συνταγματικό δικαίωμα του ά. 9 Α του Συντάγματος, δεδομένου ότι η δήλωση πόθεν έσχες φέρνει στο φως της δημοσιότητας στοιχεία περιουσιακού χαρακτήρα. Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί προσέγγιση των ζητημάτων της δήλωσης περιουσιακής κατάστασης και της προστασίας προσωπικών δεδομένων καθώς και σύγκριση των αντιτιθέμενων συμφερόντων προκειμένου να διαπιστωθεί αν το πόθεν έσχες οδηγεί σε καταστρατήγηση του δικαιώματος της προστασίας προσωπικών δεδομένων.

2. Το «πόθεν έσχες»

Το πόθεν έσχες ξεκίνησε ως εθελοντική παραχώρηση ατομικού δικαιώματος των ασχολούμενων με τα κοινά «για να διασωθεί η τιμή του πολιτικού κόσμου» από την απειλή της διαφθοράς. Με το νόμο 2429/96 η δήλωση περιουσιακής κατάστασης έγινε υποχρεωτική για τους πολιτικούς και ταυτόχρονα η ρύθμιση συμπεριέλαβε τους δημοσίους υπαλλήλους (εμβάθυνοντας κατ' ουσία τον έλεγχο για τη διαχείριση δημοσίου χρήματος) και τους δημοσιογράφους (με στόχο την επίλυση τους προβλήματος της διαπλοκής). Έτσι το πόθεν έσχες μετετράπη σε υποχρέωση επιβαλλόμενη από το νόμο, ενώ το πεδίο εφαρμογής του επεκτάθηκε κάθετα και οριζόντια – κάθετα στον κρατικό μηχανισμό και οριζόντια σε ανθρώπους εκτός του κράτους.

Σήμερα η δήλωση περιουσιακής κατάστασης ρυθμίζεται στο ν. 3213/03, ο οποίος αντικατέστησε τόσο τις διατάξεις του ν. 2429/96 όσο και άλλες διατάξεις νόμων περί πόθεν έσχες που τις τροποποιούσαν.

2.1 Ο νόμος 3213/03

Ο νόμος 3213/03 ισχύει μέχρι σήμερα με ελάχιστες τροποποιήσεις από νεότερους νόμους και ρυθμίζει λεπτομερώς τα σχετικά με τη δήλωση περιουσιακής κατάστασης που υποχρεούνται να υποβάλλουν συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στους υπόχρεους σε δήλωση, στο περιεχόμενο της δήλωσης, στα όργανα και στη διαδικασία ελέγχου και στη διαδικασία κυρώσεων, ενώ περιέχει και ορισμένες ειδικότερες διατάξεις για ειδικές κατηγορίες προσώπων.

α) Οι υπόχρεοι σε δήλωση

Το ά. 1 παρ. 1 στ. α'-ιε' του νόμου 3213/03 απαριθμεί τα πρόσωπα που υποχρεούνται σε δήλωση πόθεν έσχες. Ανάμεσα σε αυτά περιλαμβάνονται ο Πρωθυπουργός, οι Αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό ή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι υπουργοί και οι υφυπουργοί, οι βουλευτές και οι ευρωβουλευτές, αυτοί που διαχειρίζονται τα οικονομικά των πολιτικών κομμάτων³, οι γενικοί και ειδικοί γραμματείς υπουργείων και της Βουλής, του Υπουργικού Συμβουλίου, των περιφερειών καθώς και υπάλληλοι που διορίζονται με πράξη κυβερνητικού οργάνου, τα όργανα των Ο.Τ.Α. πρώτου και δευτέρου βαθμού και των επιχειρήσεών τους, οι πρόεδροι, οι διευθύνοντες σύμβουλοι και οι γενικοί διευθυντές νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοσίων επιχειρήσεων, οργανισμών και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου των οποίων η διοίκηση ορίζεται από το δημόσιο, οι πρόεδροι και τα μέλη επιτροπών διενέργειας και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων διαγωνισμών για τις προμήθειες των κρατικών υπηρεσιών, των ν.π.δ.δ., των ν.π.ι.δ που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται από αυτό, των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, οι Γενικοί Διευθυντές και Διευθυντές της Γενικής Διεύθυνσης Κρατικών Προμηθειών, των κρατικών υπηρεσιών, των ν.π. δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, οι πρόεδροι και τα μέλη επιτροπών διενέργειας και αξιολόγησης διαγωνισμών παροχής υπηρεσιών στους ανωτέρω φορείς (Δημόσιο, ν.π.δ.δ., ν.π.ι.δ, δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς) καθώς και οι επιτροπές διαγωνισμού και εισηγήσεων ανάθεσης έργων των φορέων⁴, οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί, τα ανώτατα στελέχη πιστωτικών ιδρυμάτων, οι μέτοχοι και οι εταίροι εταιρειών τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, ημερησίων ή περιοδικών εντύπων πανελληνίας ή τοπικής κυκλοφορίας καθώς και όσοι ασκούν τη δημοσιογραφία. Αρμόδιοι για τη σύνταξη των καταλόγων των υπόχρεων είναι κατά περίπτωση ο Πρόεδρος της Βουλής, οι αρμόδιοι υπουργοί, οι γενικοί γραμματείς περιφερειών, το ανώτατο μονομελές όργανο διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος και ο πρόεδρος της οικείας ένωσης για τους δημοσιογράφους και ιδιοκτήτες ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών.

Όπως φαίνεται από την ρύθμιση του νόμου η υποχρέωση για δήλωση πόθεν έσχες επιβάλλεται σε ένα ευρύτατο φάσμα προσώπων. Εκτός από τον πολιτικό κόσμο, ένα μεγάλο ποσοστό δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων καλείται να προβεί σε ετήσια δήλωση περιουσιακής κατάστασης και αιτιολόγηση των μεταβολών που επέρχονται σε αυτή. Κοινό παρονομαστή των προσώπων αυτών αποτελεί η σημαντική θέση που κατέχουν στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού και η διαχείριση δημοσίου χρήματος που είναι στενά συνυφασμένη με τις αρμοδιότητες που αντιστοιχούν στις εν λόγω θέσεις. Εντύπωση ωστόσο προκαλεί το γεγονός ότι από τους υπόχρεους σε δήλωση πόθεν έσχες εξαιρούνται οι εκκλησιαστικοί λειτουργοί. Αν και οι ιεράρχες διαχειρίζονται τεράστια ποσά ως διοικούντες Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ποσά που προέρχονται κυρίως από τον οβολό των πιστών και χρήματα που το Δημόσιο δίνει για κοινωφελείς ή εκκλησιαστικούς σκοπούς, δεν υποβάλλουν καμία δήλωση πόθεν έσχες, όπως πράττουν όλοι οι δημόσιοι λειτουργοί.

Σύμφωνα με γνωμοδότηση του κ. Αναστασίου Μαρίνου, Επίτιμου αντιπροέδρου του ΣτΕ και νυν Νομικού Συμβούλου της Εκκλησίας της Ελλάδος, « τα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα τα οποία χαρακτηρίζονται ως νομικά πρόσωπα «δημοσίου δικαίου»⁵ δεν εμπίπτουν εις τας εν λόγω διατάξεις και συνεπώς οι διοικηταί και τα λοιπά όργανα αυτών δεν υπέχουν υποχρέωσιν υποβολής δηλώσεων δια την περιουσιακήν τους κατάστασιν...»⁶. Με άλλα λόγια ο χωρισμός εκκλησίας και κράτους, όπως προκύπτει και από τη γνωμοδότηση του κ. Μαρίνου, γίνεται εμφανής μόνο σε ό,τι αφορά τις υποχρεώσεις όσων διαχειρίζονται το εκκλησιαστικό χρήμα ενώ σε ό,τι αφορά τις απολαβές από το δημόσιο (φοροαπαλλαγές κ.λ.π.) υπάρχει ενιαία ρύθμιση που περιλαμβάνει και τα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα. Η παραπάνω δεν είναι η μόνη «ιερά εξαίρεση» στην υποχρέωση δήλωσης «πόθεν έσχες». Σύμφωνα με το ν. 3213/03 «πόθεν έσχες» υποχρεούνται να υποβάλλουν και οι δημοσιογράφοι και οι ιδιοκτήτες των ΜΜΕ⁷. Από τη διάταξη φαίνεται να εξαιρούνται όσοι δηλώνουν περί την εκκλησία. Σύμφωνα με την ίδια γνωμοδότηση του κ. Μαρίνου: « Ζήτημα θα ήτο δυνατό να γεννηθῆ ὅσον αφορά τους διοικούντας ραδιοφωνικούς σταθμούς της εκκλησίας ή τους εκδίδοντας «έντυπα»⁸ εκκλησιαστικούς λειτουργούς. Η άποψή μου όμως είναι ότι ουδέ οι κατηγορίες των εν λόγω εκκλησιαστικών οργάνων εμπίπτουν εις τας προδιαληφθείσας διατάξεις διότι και τα όργανα αυτά λειτουργούν στο πλαίσιο της «εκκλησιαστικής»⁹ αρμοδιότητας και ουδεμίαν σχέσιν έχουν με τα λοιπά μέσα μαζικής ενημερώσεως και τον τύπον ήτοι φορείς οι οποίοι ασκούν δημοσιογραφία επηρεάζουν». Με αυτή του τη γνωμοδότηση ο κ. Μαρίνος δεν υποστηρίζει απλώς το χωρισμό κράτους-εκκλησίας αλλά τον χωρισμό της εκκλησίας από την ελληνική έννομη τάξη στο σύνολό της.

Η εξαίρεση των οργάνων της διοίκησης της εκκλησίας από την υποβολή δήλωσης περιουσιακής κατάστασης είναι αποτέλεσμα της εν λόγω γνωμοδότησης, η οποία δέχεται

αρκετές αμφισβητήσεις ως προς τη νομική βασιμότητά της. Τα τελευταία γεγονότα που συγκλονίζουν τους κόλπους της εκκλησίας 10 υποδεικνύουν εντονότερη την ανάγκη ελέγχου αυτών που διαχειρίζονται το εκκλησιαστικό χρήμα. Ακόμα και χωρίς την ύπαρξη νόμου θα έπρεπε αυτοί που έχουν στα χέρια τους τέτοια μεγάλα ποσά από το κοινωνικό σύνολο να υποβάλλουν δηλώσεις πόθεν έσχες για λόγους αυτοπροστασίας της τιμής και της υπόληψης τους. Ωστόσο η συζήτηση που έχει ξεκινήσει γύρω από το θέμα καλό θα ήταν να οδηγήσει στην ψήφιση διατάξεων νόμων που δεν θα δίνουν περιθώρια για ευνοϊκότερη μεταχείριση των εκκλησιαστικών λειτουργιών σε σχέση με τους λοιπούς δημοσίους λειτουργούς.

Στην αντίπερα όχθη εξίσου έντονη συζήτηση έχει προκαλέσει το γεγονός ότι ήδη με τις διατάξεις του ν. 2429/9611 επιβάλλεται υποχρέωση σε δημοσιογράφους και ιδιοκτήτες τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών καθώς και εκδότες εντύπων να υποβάλλουν ετησίως δήλωση περιουσιακής κατάστασης. Η ρύθμιση αυτή, που περιλαμβάνεται και στις διατάξεις του νόμου 3213/03, έχει προκαλέσει αντιδράσεις ιδίως στους δημοσιογραφικούς κύκλους. Κύρια επιχειρήματα όσων υποστηρίζουν ότι μια τέτοια υποχρέωση είναι άδικη αποτελούν αφενός το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι δεν διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα και αφετέρου το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι δεν πληρώνονται καν από τον κρατικό προϋπολογισμό. Από την άλλη πλευρά οι υποστηρικτές της ρύθμισης αντλούν επιχειρήματα από το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι ασκούν τεράστια δημόσια επιρροή παίζοντας ορισμένες φορές σημαντικό ρόλο στο παιχνίδι της διαπλοκής, η εξάλειψη της οποίας αποτελεί και τον απώτερο σκοπό της υποχρέωσης τους για δήλωση «πόθεν έσχες».

β) Το περιεχόμενο της δήλωσης και η διαδικασία ελέγχου

Στο ά. 2 του ν. 3213/03 ορίζεται το περιεχόμενο της δήλωσης «πόθεν έσχες». Σύμφωνα με αυτό «η δήλωση περιουσιακής κατάστασης περιέχει, λεπτομερώς, τα υφιστάμενα κατά το χρόνο υποβολής της περιουσιακά στοιχεία». Ως περιουσιακά στοιχεία νοούνται τα έσοδα από κάθε πηγή, τα ακίνητα καθώς και τα εμπράγματα δικαιώματα σε αυτά, οι μετοχές εταιρειών, τα ομόλογα και οι ομολογίες, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων και τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα, οι καταθέσεις σε τράπεζες και ταμειυτήρια, τα πλωτά και ενάερα μεταφορικά μέσα και κάθε χρήσης οχήματα, η συμμετοχή σε επιχείρηση. Με τον έλεγχο του «πόθεν έσχες» συνδέονται και ορισμένα τεκμήρια απόκτησης περιουσιακών στοιχείων που θέτει η Εφορία. Ο φορολογούμενος πρέπει να γράψει στην φορολογική του δήλωση τα χρήματα που πλήρωσε για αγορές μεγάλης αξίας (σπίτι, οικόπεδο, αυτοκίνητο κλπ.) και να δικαιολογήσει την προέλευσή τους. Έπειτα η Εφορία προσθέτει τα ποσά αυτά στην τεκμαρτή δαπάνη διαβίωσης και συνάγει το συνολικό τεκμαρτό εισόδημα. Στην περίπτωση που ο φορολογούμενος δαπάνησε για αγορά περιουσιακών στοιχείων ποσά μεγαλύτερα από αυτά που δηλώνει τότε θα φορολογηθεί με βάση τις δαπάνες αυτές.

Ο φορολογούμενος μπορεί να αποφύγει μια τέτοιου είδους φορολόγηση αν προσκομίσει δικαιολογητικά που αποδεικνύουν ότι τα ποσά που χρησιμοποιήθηκαν για τα νεοαποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία είχαν φορολογηθεί. Τα ποσά αυτά η Εφορία υποχρεούται να αφαιρέσει από την τεκμαρτή δαπάνη. Ποσά που δικαιολογούν το πόθεν έσχες είναι τα εισοδήματα που απαλλάσσονται από τον φόρο ή φορολογούνται με ειδικό τρόπο, όπως οι τόκοι καταθέσεων, ομολόγων του Δημοσίου κλπ, ποσά που δεν θεωρούνται εισόδημα, όπως το εφάπαξ, η αποζημίωση λόγω απόλυσης κλπ, χρήματα που προέρχονται από την πώληση περιουσιακών στοιχείων, το συνάλλαγμα που εισήχθη νόμιμα από το εξωτερικό και δηλώθηκε κατά την εισαγωγή, δάνεια για την απόκτηση περιουσιακών, δωρεές ή γονικές παροχές χρημάτων, κέρδη από λαχεία κλπ.

Για τις περιπτώσεις απόκτησης νέου περιουσιακού στοιχείου ή επαύξησης του ήδη υπάρχοντος η δήλωση πρέπει να περιλαμβάνει το ύψος της σχετικής δαπάνης και παράθεση της πηγής προέλευσης των αναγκαίων για τη δαπάνη πόρων. Επιπλέον σε περίπτωση εκποίησης πρέπει να αναφέρεται το εισπραχθέν τίμημα. Στη δήλωση επισυνάπτονται και τα αντίστοιχα παραστατικά.

Οι υπόχρεοι προς δήλωση πόθεν έσχες οφείλουν να την υποβάλλουν μέσα σε 90 μέρες από την ανάληψη των καθηκόντων τους ή την έναρξη του επαγγέλματος τους και υποχρεούνται σε ετήσια υποβολή δήλωσης περιουσιακής κατάστασης κατά τη διάρκεια της θητείας ή της διατήρησης της ιδιότητας του υπόχρεου καθώς και για 3 χρόνια μετά την λήξη ή απώλειά της. Η δήλωση πρέπει να υποβάλλεται μέχρι την 30ή Ιουνίου κάθε έτος.

Οι δηλώσεις πόθεν έσχες υποβάλλονται από τους ίδιους τους υπόχρεους και υπογράφονται από αυτούς αλλά και από τους συζύγους τους αν περιέχονται περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν σε αυτούς. Τα ειδικά έντυπα στα οποία γίνονται οι δηλώσεις υπόκεινται σε ηλεκτρονική επεξεργασία από αυτοτελή ειδική βάση δεδομένων. Σύμφωνα με το ά. 2 παρ. 3 του ν. 3213/03, η δημοσίευση των δηλώσεων επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση που

δημοσιεύεται ολόκληρο το κείμενό τους ενώ απαγορεύεται η επιλεκτική δημοσιοποίηση ονομαστικών στοιχείων.

Οι δηλώσεις των μελών της κυβέρνησης, των βουλευτών και όσων διαχειρίζονται τα οικονομικά των κομμάτων¹² υποβάλλονται στην Επιτροπή που ορίζεται στο ά. 21 του ν. 3023/02, η οποία συγκαλείται ειδικά για τον έλεγχο των δηλώσεων πόθεν έσχες με απόφαση του προέδρου της, μετά την άσκηση του ελέγχου των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων. Προκειμένου να εκπληρώσει την αποστολή της η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει τη διενέργεια λογιστικής ή οικονομικής πραγματογνωμοσύνης ή άλλων ελεγκτικών πράξεων από ορκωτούς ελεγκτές ή άλλους ειδικούς επιστήμονες. Αυτοί μετά από λεπτομερή εξέταση των δηλώσεων και των δικαιολογητικών συντάσσουν αναλυτική έκθεση που υποβάλλεται στην Επιτροπή για την υποβολή της του έργου της.

Οι δηλώσεις των λοιπών υπόχρεων¹³ υποβάλλονται σε πενταμελή Επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και προεδρεύεται από αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Μέλη της είναι δύο σύμβουλοι Ελεγκτικού Συνεδρίου, ένας εφέτης των διοικητικών δικαστηρίων και ένας εκπρόσωπος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομόνων. Η θητεία τους διαρκεί 2 χρόνια. Οι δηλώσεις των υπόχρεων ελέγχονται υποχρεωτικά κάθε έτος με εξαίρεση αυτές των δημοσιογράφων, ιδιοκτητών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών και εκδοτών εντύπων, στις οποίες διενεργείται δειγματοληπτικός έλεγχος¹⁴. Η Επιτροπή επικουρείται από ορκωτούς ελεγκτές.

Σκοπός του ελέγχου είναι, εκτός από τη διαπίστωση του αληθούς περιεχομένου της δήλωσης, η διακρίβωση αν το ύψος των πάσης φύσεως εσόδων, σε συνδυασμό με τις δαπάνες διαβίωσης των υπόχρεων δικαιολογεί την απόκτηση νέων περιουσιακών στοιχείων ή την επαύξηση των υπαρχόντων.

Κατά την έρευνα που διεξάγεται οι αρμόδιες Επιτροπές και οι ορκωτοί ελεγκτές προβαίνουν σε κάθε πρόσφορη νόμιμη ενέργεια για την επίτευξη του σκοπού του ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα μπορούν να ζητούν πληροφορίες και στοιχεία από οποιαδήποτε αρχή και από οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο¹⁵ και να διατάσσουν την προσκόμιση εγγράφων και την κλήση μαρτύρων., οι οποίοι εξετάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Οι διατάξεις για το τραπεζικό, χρηματιστηριακό και φορολογικό απόρρητο δεν εφαρμόζονται στην παραπάνω έρευνα. Επιπλέον κατά τη διάρκεια του ελέγχου οι Επιτροπές μπορούν να καλούν τους ελεγχόμενους να δώσουν διευκρινίσεις ή να προσκομίσουν συμπληρωματικά στοιχεία εντός 20 ημερών.

Μετά το πέρας του ελέγχου συντάσσεται έκθεση με τις διαπιστώσεις σχετικά με το περιεχόμενο των δηλώσεων και τυχόν παραβάσεις του νόμου 32123/03. Σε περιπτώσεις καταλογισμού η έκθεση αποστέλλεται στον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο ενώ σε περίπτωση ποινικής ευθύνης στο αρμόδιο για την άσκηση ποινικής δίωξης όργανο. Αν υπάρχει ανάγκη διερεύνησης θεμάτων για τα οποία αρμόδια είναι η φορολογική ή άλλη αρχή, τότε η έκθεση αποστέλλεται στην αρχή αυτή. Με τη σύνταξη των εκθέσεων ολοκληρώνεται ουσιαστικά ο έλεγχος των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης. Η διαδικασία των κυρώσεων ενεργοποιείται μόνο στις περιπτώσεις που ο ελεγχόμενος εμφανίζει μεταβολές προς όφελός του της περιουσιακής του κατάστασης που δε μπορεί να δικαιολογήσει.

γ) Κυρώσεις και καταλογισμός

Το ά. 4 του νόμου 3213/03 προβλέπει επιβολή ποινικών κυρώσεων σε ελεγχόμενους ή τρίτους σε τρεις περιπτώσεις: i) όταν ο ελεγχόμενος αποκτά ή προσπορίζει σε τρίτο περιουσιακό όφελος επωφελούμενος της ιδιότητάς του¹⁶, ii) όταν ο ελεγχόμενος παραλείπει να υποβάλλει ή υποβάλλει εν γνώσει του ανακριβή στοιχεία και iii) όταν τρίτος αρνείται την παροχή στοιχείων και πληροφοριών ή παρεμποδίζει με οποιονδήποτε τρόπο τον έλεγχο. Οι ποινές που επιφυλάσσει ο νόμος για τους παραβάτες του είναι η φυλάκιση και η χρηματική ποινή καθώς και η παρεπόμενη ποινή της δήμευσης αν το πρόσωπο που καταδικάστηκε για κινήτο ή ακίνητο πράγμα, ή ιδανικό μέρος πράγματος ή ορισμένο χρηματικό ποσό.

Η ποινική διαδικασία περιγράφεται στο ά. 5 του νόμου, όπου αναφέρεται ότι: « η ποινική δίωξη ασκείται από τον αρμόδιο εισαγγελέα εφετών και ενεργείται απευθείας ανάκριση στο εφετείο, ύστερα από παραγγελία του εισαγγελέα και ορισμό του εφέτη ανακριτή από το όργανο της διεύθυνσης του οικείου εφετείου¹⁷». Αρμόδιο να αποφανθεί για την κατηγορία είναι το συμβούλιο εφετών ενώ κατά του βουλεύματος επιτρέπεται η άσκηση αναίρεσης από τον κατηγορούμενο και σε κάθε περίπτωση από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Αρμόδιο δικαστήριο είναι το τριμελές εφετείο σε πρώτο και το πενταμελές εφετείο σε δεύτερο βαθμό. Σε περίπτωση απόκτησης περιουσιακού οφέλους που δε μπορεί να δικαιολογηθεί σε βάρος του ελεγχόμενου καταλογίζεται χρηματικό ποσό ίσης αξίας με το περιουσιακό όφελος το οποίο απέκτησε ο ίδιος, ο/η σύζυγός του ή ανήλικο τέκνο του και του οποίου η προέλευση δεν δικαιολογείται, εφόσον αυτό δεν υπόκειται σε δήμευση. Ο καταλογισμός γίνεται υπέρ

του Δημοσίου από το αρμόδιο τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Τα σχετικά με τον καταλογισμό ρυθμίζονται στο ά.6 του ν. 3213/2003.

2.2 Στόχος των ρυθμίσεων

Από την πρώτη εμφάνισή τους στην ελληνική έννομη τάξη μέχρι την σημερινή λεπτομερή ρύθμιση των σχετικών με τη δήλωση περιουσιακής κατάστασης θεμάτων, στόχος του νομοθέτη ήταν η εξάλειψη του φαινομένου διαφθοράς και διαπλοκής στις τάξεις των προσώπων που εμφανίζονται ως υπόχρεοι για δήλωση πόθεν έσχες. Οι προβλέψεις του ν. 3213/03 είναι αρκετά αυστηρές στοχεύοντας στο να μην αφήσουν περιθώρια εκμετάλλευσης της ιδιότητας τους σε πρόσωπα με ιδιαίτερες σημαντικές θέσεις. Αν και συνήθως τέτοια φαινόμενα εμφανίζονται μεμονωμένα, πλήττουν σε μεγάλο βαθμό την ομαλή λειτουργία του κράτους, γι' αυτό και είναι επιτακτική η ανάγκη να εφαρμόζονται κατά γράμμα οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Ωστόσο οι πρόσφατες αποκαλύψεις στο δικαστικό χώρο έθεσαν πολλά ερωτηματικά σχετικά με την ικανότητα του συγκεκριμένου νομοθετήματος να προστατέψει τον ευρύτερο χώρο του Δημοσίου, της πολιτικής και το δικαστικό σώμα από πράξεις των λειτουργιών τους που σχετίζονται με την χρησιμοποίηση προς ίδιον όφελος των θέσεων που κατέχουν στον κρατικό μηχανισμό. Πολλές φορές γίνεται λόγος για αποτυχία του συστήματος του πόθεν έσχες και ελλειπτική αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς. Είναι φανερό ότι η πλήρης εφαρμογή ενός τέτοιου νόμου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις πολιτικές επιλογές οι οποίες αναμφισβήτητα παίζουν κυρίαρχο ρόλο στην εμφάνιση των φαινομένων που ο νόμος στοχεύει να εξαφανίσει.

Από νομική άποψη έχει ανακύψει το ζήτημα του κατά πόσο ο νόμος περί πόθεν έσχες των δημοσίων λειτουργιών είναι σύμφωνος με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η συζήτηση που ξεκίνησε σχετικά είναι μεγάλη και τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών είναι ισχυρά, βασιζόμενα κυρίως στη στάθμιση των συμφερόντων που αφενός ο νόμος 3213/03 και αφετέρου το δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων καλούνται να προστατέψουν. Σε συμπέρασμα μπορούμε να καταλήξουμε μόνο αφού δούμε σε τι αναφέρεται το εν λόγω δικαίωμα και ποιο είναι το νομοθετικό πλαίσιο που το στηρίζει.

3. Προστασία προσωπικών δεδομένων

Ο σεβασμός και η προστασία της αξιοπρέπειας, της ιδιωτικής ζωής και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αποτελούν πρωταρχική επιδίωξη κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Η τεράστια πρόοδος της πληροφορικής, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, οι νέες μορφές διαφήμισης και ηλεκτρονικών συναλλαγών και η ανάγκη της ηλεκτρονικής οργάνωσης του κράτους έχουν σαν συνέπεια την αυξημένη ζήτηση προσωπικών πληροφοριών από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Η ανεξέλεγκτη καταχώριση και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε ηλεκτρονικά και χειρόγραφα αρχεία υπηρεσιών, εταιρειών και οργανισμών μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην ιδιωτική ζωή του πολίτη. Για την προστασία του πολίτη στην κοινωνία της πληροφορίας δεν αρκούν οι παραδοσιακές θεσμικές εγγυήσεις και ρυθμίσεις, αλλά χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση. Στην ελληνική έννομη τάξη ισχύει από το 1997 ο νόμος 2472/97, ο οποίος ψηφίστηκε σε εφαρμογή της οδηγίας 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών». Για το σκοπό αυτό ιδρύθηκε με το νόμο ανεξάρτητος διοικητικός φορέας η «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα» που λειτουργεί από το Νοέμβριο του 1997. Παράλληλα, με την αναθεώρηση του 2001, το δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων κατοχυρώθηκε και συνταγματικά, στο ά. 9 Α Συντάγματος.

3.1 Διεθνής πορεία προς την κατοχύρωση του δικαιώματος

Τα πρώτα ίχνη της ανάγκης προστασίας των προσωπικών δεδομένων εμφανίζονται στη Σύμβαση της Ρώμης της 4ης Νοεμβρίου 1950 για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών¹⁸. Στα πρώτα σχετικά κείμενα κατατάσσεται

και η απόφαση 2450 της 19/12/1968 της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε, η οποία ασχολείται με τα προβλήματα που ανακύπτουν σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα από την ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας και ειδικότερα από τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων και με τα όρια που πρέπει να τεθούν στη χρήση τους μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία¹⁹. Επιπλέον στη Γαλλία υπήρξε έντονη αντίδραση κατά της ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης προσώπων με αφορμή τα προγράμματα Gamin και Haby²⁰. Η αντίδραση των πολιτών υπήρξε τόσο έντονη, ώστε ο νομοθέτης αναγκάστηκε να θέσει σε ισχύ το νόμο για την προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από υπολογιστή. Στη συνέχεια αρκετές ευρωπαϊκές χώρες (Σουηδία, Δανία, Λουξεμβούργο) προχώρησαν σε θέσπιση νομοθετημάτων, τα οποία διακρίνονται από τη δυσπιστία και τον φόβο του νομοθέτη απέναντι σε κάθε μορφής ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Αυτή η πρώτη γενιά για την προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα περιέχει γενικές και αόριστες ρήτρες, αυστηρό προληπτικό και κατασταλτικό έλεγχο και εξοντωτικές ποινικές αλλά και αστικές και διοικητικές κυρώσεις, ενώ η διάκριση της χρήσης των δεδομένων αποκρυσταλλωνόταν σε τυπικές, γραφειοκρατικές ιδιαίτερες νόμιμες συγκρότησης του αρχείου.

Το Σεπτέμβριο του 1980 ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.), υιοθέτησε ένα κείμενο με τίτλο «Αρχές διέπουσες την προστασία των προσωπικών σφαιρών του ανθρώπου και τις διασυννοριακές ροές προσωπικών στοιχείων»²¹. Το 1990 η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. ενέκρινε το σχέδιο απόφασης Επιτροπής των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με τίτλο «Κατευθυντήριες αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων σε αυτοματοποιημένα αρχεία», σχέδιο που ουσιαστικά υιοθετεί τις αρχές που ήδη έχουν αποκρυσταλλωθεί στις εργασίες του Ο.Ο.Σ.Α. και του Συμβουλίου της Ευρώπης²².

Λόγος περί προστασίας προσωπικών δεδομένων γίνεται τόσο στην συνθήκη ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας²³ όσο και στο Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁴ ενώ, τέλος, η οδηγία 95/46/ΕΚ υποχρεώνει τα κράτη μέλη της Ε.Ε. στη θέσπιση νόμου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

3.2 Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Ελλάδα

Η διαδικασία της εισαγωγής στην Ελλάδα νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών πληροφοριών διήρκεσε σχεδόν 14 χρόνια. Το πρώτο σχετικό κείμενο παρουσιάστηκε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης το 1986, αλλά λόγω μεταβολής του προσώπου του Υπουργού το νομοσχέδιο δεν κατατέθηκε στην Βουλή προς ψήφιση. Την ίδια τύχη είχαν και δύο μεταγενέστερα νομοσχέδια το 1991 και 1992. Στις 24 Οκτωβρίου 1995 δημοσιεύθηκε η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε., την οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο. Μετά από άλλο ένα νομοσχέδιο που απέτυχε να ψηφισθεί το 1996, το τελικό κείμενό του ψηφίζεται το 1997 με τον αριθμό 2472/1997. Ο νόμος αυτός του 1997 αποτελεί έως σήμερα την κύρια νομοθεσία για την προστασία προσωπικών στην Ελλάδα. Θα τον αναπτύξουμε αφού πρώτα παρουσιάσουμε την οδηγία της Ε.Ε. η οποία επέβαλε την θέσπισή του.

3.2.1 Η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ρύθμιση του νομοθετικού πλέγματος για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και η καθιέρωση ενιαίων αρχών προστασίας στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών της Ε.Ε. αποτελεί ζήτημα πολύπλοκο. Στόχος της ΕΚ δεν ήταν η επιβολή λεπτομερειακών νόμων, γι' αυτό και προτιμήθηκε η έκδοση οδηγίας που παρέχει στον εθνικό νομοθέτη τη δυνατότητα να διαλέξει αυτός τη μορφή ενσωμάτωσής της στο εθνικό δίκαιο²⁵. Ο εθνικός νομοθέτης υποχρεούται να την εφαρμόσει μέσα στην προκαθορισμένη προθεσμία (τρία χρόνια από της κοινοποίησής της στα κράτη μέλη - ά. 32 οδηγίας), ενώ δεσμεύεται ως προς το αποτέλεσμα της εφαρμογής της και όχι ως προς τα μέσα και τον τύπο.

Η εν λόγω οδηγία τιτλοφορείται Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε. της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων. Με αυτή η ΕΚ έδωσε τις βασικές γραμμές στους εθνικούς νομοθέτες των κρατών μελών για την ψήφιση νόμων σχετικών με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των Ευρωπαίων πολιτών. Ο έλληνας νομοθέτης εισήγαγε την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο με το νόμο 2472/1997.

3.2.2 Ο νόμος 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»

Με το νόμο 2472/1997 η χώρα μας ανταποκρίθηκε στο αίτημα των καιρών και συγχρόνως συμμορφώθηκε προς την κοινοτική οδηγία (για την οποία έγινε λόγος παραπάνω) για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, δηλαδή πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Η εισηγητική έκθεση αναφέρει ότι η θέσπιση ειδικής ρύθμισης δικαιολογείται από τη διαπίστωση ότι για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις προστασίας της προσωπικότητας, αλλά επιβάλλονται ειδικές ρυθμίσεις, επειδή οι κίνδυνοι από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι για το άτομο και την ιδιωτική ζωή από τις συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας.

Επιπλέον οι ρυθμίσεις αυτές θεωρούνται αναγκαίες για τη διασφάλιση του φιλελεύθερου και δικαιοκρατικού χαρακτήρα της τεχνολογικής ανάπτυξης, ενώ δεν κατοχυρώνουν απλώς την ιδιωτική σφαίρα αλλά διασφαλίζουν την άσκηση των περισσότερων από τα θεμελιώδη δικαιώματα²⁶. Η θέσπιση ειδικών κανόνων για τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θεωρήθηκε επίσης υποχρέωση του νομοθέτη κατά τις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, αλλά και για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και το απόρρητο των επικοινωνιών καθώς και συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις έναντι της Ε.Ε. και του Συμβουλίου της Ευρώπης²⁷.

Στόχος του νόμου είναι η προστασία όχι μόνο της ιδιωτικής ζωής αλλά γενικά της προσωπικότητας, όπως αυτή συγκεκριμενοποιείται από τις επιμέρους διατάξεις του νόμου, από τις οποίες προκύπτει η γενική κατ' αρχήν απαγόρευση της επεξεργασίας, οι λόγοι νομιμοποίησης της και η αναγκαιότητα της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα ο νόμος αναφέρεται σε:

α) Αντικείμενο του νόμου

Το ά. 1 του ν. 2472/1997 προσδιορίζει το αντικείμενο του νόμου, το οποίο συνίσταται στη θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και της ιδιωτικής ζωής. Το πεδίο και η παρεχόμενη έκταση προστασίας εξειδικεύεται στις επιμέρους διατάξεις του νόμου, οι οποίες συνιστούν ένα σύστημα ουσιαστικών προϋποθέσεων, κυρώσεων και ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.

β) Ορισμοί

Το ά. 2 περιλαμβάνει τους ορισμούς των βασικών όρων που χρησιμοποιούνται στο νόμο. Η διατύπωσή τους έγινε με βάση τους αντίστοιχους ορισμούς που περιέχονται στην κοινοτική οδηγία, με εξαίρεση τον ευρύ ορισμό των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τον ορισμό της έννοιας του αρχείου²⁸.

Κατ' αρχήν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα νοείται οποιαδήποτε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων, ενώ στην έννοια αυτή δεν εμπίπτουν τα στατιστικά φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία²⁹. Ιδιαίτερη κατηγορία προσωπικών δεδομένων αποτελούν τα «ευαίσθητα δεδομένα», στα οποία συμπεριλαμβάνονται όσα αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την ερωτική ζωή, καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες (περ. β').

Υποκείμενο των δεδομένων θεωρείται το φυσικό πρόσωπο, στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλ. μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του (περ. γ'). Ως επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται από το Δημόσιο ή από ν.π.δ.δ ή ν.π.ι.δ. ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων που πραγματοποιείται σε προσωπικά δεδομένα. Εξειδικευμένη αναφορά γίνεται στη διασύνδεση, η οποία αποτελεί μορφή επεξεργασίας που συνίσταται στη δυνατότητα συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων που τηρούνται από άλλον ή άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο για άλλον σκοπό (περ. στ').

Συναφής είναι και η έννοια του αρχείου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο νοείται ως το σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αποτελούν ή μπορεί να

αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας (περ. ε').

Ο κύκλος των προσώπων στα οποία αναφέρονται οι ρυθμίσεις του νόμου, περιλαμβάνει: α) τον υπεύθυνο επεξεργασίας, δηλ. οποιονδήποτε καθορίζει τον σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας δεδομένων (περ. ζ'), β) τον εκτελούντα την επεξεργασία, δηλ. οποιονδήποτε επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα για λογαριασμό υπευθύνου επεξεργασίας (περ. η'), γ) τον τρίτο, δηλ. κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή οργανισμός –εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων και τα προηγούμενα πρόσωπα- που ενεργεί υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας (περ. θ') και τέλος, δ) τον αποδέκτη, δηλ. το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή οργανισμό, στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι³⁰. Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, η οποία αποτελεί αυτοτελή όρο νομιμότητας της επεξεργασίας, προσλαμβάνει ιδιαίτερη αξία και για το λόγο αυτό ο ορισμός της δίνεται λεπτομερώς στη διάταξη του ά. 2 περ. ια'³¹. Κατά τη διάταξη αυτή, ως συγκατάθεση νοείται «κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για το σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και την διεύθυνση του υπευθύνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του.

γ) Πεδίο εφαρμογής

Ο ν. 2472/1997, όπως και η κοινοτική οδηγία 95/46/ΕΚ, περιέχει κοινές ρυθμίσεις για την επεξεργασία δεδομένων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Σε αντίθεση, δηλ., με άλλες νομοθεσίες³², ο ν. 2472/1997 δεν προβλέπει διαφοροποιημένους κανόνες για τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Αντικείμενο ρύθμισης αποτελούν, όπως προαναφέρθηκε, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Εκτός πεδίου εφαρμογής του νόμου τίθενται, συνεπώς, οι πληροφορίες που δεν αναφέρονται σε πρόσωπα. Οι ρυθμίσεις του αφορούν τα φυσικά πρόσωπα (ά. 1 και 2 περ. γ') με συνέπεια να εξαιρούνται τα νομικά πρόσωπα από το πεδίο εφαρμογής του³³. Ο λόγος για τον οποίο δεν εντάσσονται τα νομικά πρόσωπα στο πεδίο εφαρμογής του νόμου είναι, σύμφωνα με την ασαφή διατύπωση της εισηγητικής έκθεσης, ότι η ρύθμιση της επεξεργασίας δεδομένων που τα αφορούν πρέπει να γίνεται με βάση εντελώς διαφορετικές αρχές και κριτήρια³⁴. Πάντως πρέπει να εξεταστεί και η άποψη σύμφωνα με την οποία είναι θεμιτή η επέκταση της προστασίας και στα νομικά πρόσωπα, διότι υπάρχουν άξια προστασίας προσωπικά δεδομένα που δεν προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου (ΑΚ 62), αλλά και διότι, εν γένει, υποκείμενα των ατομικών δικαιωμάτων θεωρούνται και τα νομικά πρόσωπα, εκτός αν τα δικαιώματα προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου. Περαιτέρω, ο νόμος ρυθμίζει την επεξεργασία δεδομένων τόσο με ηλεκτρονικά όσο και με συμβατικά μέσα, δηλ. ρυθμίζει και τη μη αυτοματοποιημένη, δια χειρός επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ά. 3 παρ. 1). Σε αυτήν την περίπτωση λήφθηκε υπόψη ότι σημαντικός αριθμός αρχείων στη χώρα μας, ιδίως στον δημόσιο τομέα, εξακολουθεί να τηρείται με παραδοσιακές μεθόδους³⁵. Ο νόμος προβλέπει ακόμα στην ίδια διάταξη, ότι τα προσωπικά δεδομένα περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο. Η προϋπόθεση αυτή αφορά μόνο τη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων. Τούτο προκύπτει από τη σύμφωνη με την οδηγία ερμηνεία του κειμένου του νόμου, καθώς στην αντίστοιχη διάταξη της οδηγίας (ά. 3 παρ. 1) προκύπτει σαφώς ότι μόνο στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων πρέπει τα δεδομένα να περιλαμβάνονται ή να πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο³⁶.

Ο ν. 2472/1997 δεν εξαιρεί από την εφαρμογή του δεδομένα που εκ πρώτης όψεως φαίνονται ως ασήμαντα ή μη ευαίσθητα. Η μόνη σχετική εξαίρεση που προβλέπεται είναι αυτή που αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο για την άσκηση δραστηριοτήτων αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών (ά. 3 παρ. 2).

Σύμφωνα με το ά. 3 παρ. 3, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται με κριτήριο τον τόπο εγκατάστασης του υπευθύνου της επεξεργασίας. Ειδικότερα ορίζεται ότι ο νόμος βρίσκει εφαρμογή σε κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εφόσον αυτή εκτελείται είτε από υπεύθυνο επεξεργασίας ή εκτελούντα επεξεργασία, εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο είτε από υπεύθυνο επεξεργασίας μη εγκατεστημένο στην Ελλάδα, όταν η επεξεργασία αφορά πρόσωπα με εγκατάσταση στην Ελλάδα είτε, τέλος, από υπεύθυνο επεξεργασίας με εγκατάσταση σε χώρα εκτός Ε.Ε., όταν ο τελευταίος προσφεύγει σε μέσα ευρισκόμενα στην Ελληνική Επικράτεια, εκτός εάν τα

μέσα αυτά χρησιμοποιούνται μόνο με σκοπό τη διέλευση από την Ελλάδα.

δ) Προϋποθέσεις για τη νομιμότητα επεξεργασίας δεδομένων

Ο νόμος 2472/1997 προβλέπει στα άρθρα 4 έως και 8 τις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες είναι θεμιτή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Οι ρυθμίσεις αυτές αντιστοιχούν στα άρθρα 6 έως 9 της οδηγίας 95/46/ΕΚ, οι διατάξεις των οποίων προδιαγράφουν το πλαίσιο των προϋποθέσεων για τη θεμιτή επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Το ά. 4 περιέχει μια σειρά γενικές αρχές που αφορούν τα χαρακτηριστικά των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁷. Με τη διάταξη αυτή καθίσταται σαφές ότι οι επιδιωκόμενοι με την επεξεργασία στόχοι πρέπει να καθορίζονται ήδη κατά τη συλλογή των προσωπικών δεδομένων, προκειμένου να παρασχεθεί στη συνέχεια η δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να παρέχει τη συγκατάθεσή του. Επίσης τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών. Σχετική είναι και η διάταξη του ά. 11, η οποία ορίζει ότι κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων πρέπει να ενημερώνεται το υποκείμενο των δεδομένων για τα χαρακτηριστικά της επεξεργασίας.

Το ά. 4 ορίζει επιπλέον ότι τα δεδομένα πρέπει να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται σε σχέση με τον σκοπό της επεξεργασίας (περ. β'). Καθιερώνεται έτσι η αρχή της απαγόρευσης της σώρευσης πληροφοριών για μελλοντικές ανάγκες. Η αρχή αυτή ισχύει ακόμα και στην περίπτωση που οι σκοποί της επεξεργασίας είναι καθορισμένοι εκ των προτέρων. Περαιτέρω, τα δεδομένα πρέπει να είναι ακριβή και, εν ανάγκη, να υποβάλλονται σε ενημέρωση (περ. γ'), ενώ πρέπει να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας τους μόνο όσο απαιτείται για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής και επεξεργασίας τους (περ. δ'). Όταν εκλείψει ο σκοπός της συλλογής ή επεξεργασίας, τότε τα δεδομένα πρέπει είτε να διαγράφονται είτε να γίνονται ανώνυμα.

Στο ά. 5 διαγράφονται οι ειδικές προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Η βασική αρχή του νόμου είναι ότι η συλλογή και επεξεργασία δεδομένων είναι κατ' αρχήν παράνομες, διότι συνιστούν επέμβαση σε θεμελιώδη δικαιώματα και καθίστανται νόμιμες μόνο εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου³⁸. Ο νόμος καθιερώνει ένα σύστημα κατά βάση κατασταλτικού ελέγχου. Προληπτικός έλεγχος καθιερώνεται κατ' εξαίρεση στις περιπτώσεις όπου απαιτείται η άδεια της Αρχής για τη νομιμότητα της επεξεργασίας, δηλ. κατά την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, τη διασύνδεση αρχείων και τη διασυννοριακή ροή δεδομένων. Ασφαλώς όμως η προστασία του νόμου προσανατολίζεται βασικά στην προληπτική λειτουργία, δηλ. στην εκ των προτέρων νομιμοποίηση της συλλογής, επεξεργασίας και χρήσης προσωπικών δεδομένων και όχι στον προληπτικό έλεγχο της εν λόγω νομιμότητας³⁹.

Ως κανόνας ορίζεται ότι η επεξεργασία επιτρέπεται μόνο όταν το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεσή του (ά. 5 παρ. 1), ενώ οι λοιπές προϋποθέσεις νομιμότητας τίθενται ως εξαιρέσεις (ά. 5 παρ. 2 περ. α' έως ε'). Η σχετική διάταξη νόμου διαφέρει νομοτεχνικά από την αντίστοιχη διάταξη της οδηγίας (ά. 7), κατά την οποία η συγκατάθεση αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις που παρατίθενται διαζευκτικά⁴⁰. Η σημασία της συγκατάθεσης για την επεξεργασία δεδομένων έχει κεντρική θέση στο σύστημα των ουσιαστικών προϋποθέσεων για τη νομιμότητα της επεξεργασίας δεδομένων, καθώς αποτελεί εκδήλωση του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου⁴¹. Και τούτο διότι ως βάση του συστήματος προστασίας του ν. 2472/1997 τίθεται η αρχή ότι το άτομο πρέπει να αποφασίζει κατ' αρχήν το ίδιο, ελεύθερα, εάν τα δεδομένα που το αφορούν θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας.

Ο ορισμός της συγκατάθεσης δίνεται στο ά. 2 στ. ια' και από αυτόν προκύπτει ότι είναι αποδεκτή εφόσον το άτομο είχε πραγματικά τη δυνατότητα να αποφασίσει εάν και υπό ποιες συνθήκες μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα που το αφορούν. Από τον ορισμό της συνάγεται επίσης ότι δε μπορεί να νοηθεί η σιωπηρή ή τεκμαιρόμενη συγκατάθεση. Η ενημέρωση, η οποία είναι προϋπόθεση για την παροχή της συγκατάθεσης, περιλαμβάνει τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των προσωπικών δεδομένων, καθώς και τα στοιχεία της ταυτότητας του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του.

Η συγκατάθεση αποτελεί αυτοτελή βάση νομιμότητας της επεξεργασίας και των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Σε αυτήν την περίπτωση ο νόμος ορίζει, επιπλέον, ότι η ισχύς της συγκατάθεσης ακυρώνεται αν αυτή έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή στα χρηστά ήθη (ά. 7 παρ. 2 α'). Ακόμα, η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς όμως αναδρομικό αποτέλεσμα (ά. 1 στ. ια').

Οι λοιπές προϋποθέσεις της νομιμότητας που μπορεί να συντρέχουν εναλλακτικά είναι οι

εξής (ά. 5 παρ. 2):

- α) Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο,
- β) η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο,
- γ) η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εάν αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του,
- δ) η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτήν είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα ή
- ε) η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, υπό τον όρο ότι τούτο υπερέρχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων, στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και ότι δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών.

δ) Γνωστοποίηση της επεξεργασίας στην Αρχή

Πέρα από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας, ο ν. 2472/1997 προβλέπει ορισμένη διαδικασία εποπτείας και ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Η διαδικασία αυτή βασίζεται στη γνωστοποίηση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων ως τυπικής προϋπόθεσης της επεξεργασίας. Ο έλεγχος αυτός δεν είναι προληπτικός. Ειδικότερα δεν απαιτείται χορήγηση άδειας για τη δημιουργία ενός αρχείου, αλλά επιβάλλεται η υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να γνωστοποιήσει εγγράφως στην Αρχή την έναρξη της επεξεργασίας (ά. 6 παρ. 1). Άδεια απαιτείται μόνο για τις ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας (ά. 7 παρ. 2). Με τη ρύθμιση αυτή, όπως αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση, ο Έλληνας νομοθέτης απομακρύνεται συνειδητά από το σύστημα παροχής άδειας για κάθε αρχείο, έτσι ώστε η Αρχή να μπορεί να λειτουργήσει χωρίς υπέρμετρη γραφειοκρατική επιβάρυνση και να αποδειχθεί ο νόμος εφαρμόσιμος και αποτελεσματικός. Στόχος της γνωστοποίησης είναι η δημιουργία ενός μητρώου Αρχείων και Επεξεργασίας που τηρείται από την Αρχή, το οποίο θα είναι προσιτό σε κάθε ενδιαφερόμενο (ά. 6 παρ. 3, 19 παρ. 5). Τα στοιχεία που πρέπει απαραίτητως να δηλώνονται με τη γνωστοποίηση επεξεργασίας από τον υπεύθυνο απαριθμούνται στο ά. 6 παρ. 2 του ν. 2472/1997.

ε) Ειδικό κανόνες για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων

Ο ν. 2472/1997, ακολουθώντας την οδηγία της Ε.Ε., προβλέπει κατ' αρχήν απαγόρευση της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων (ά. 7 παρ. 1). Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία με άδεια της Αρχής προστασίας και εφόσον συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις, όπως η έγγραφη συγκατάθεση του υποκειμένου ή άλλοι λόγοι⁴². Με την τροποποίηση μάλιστα του νόμου, προβλέπεται επίσης σε ορισμένες ειδικά αναφερόμενες περιπτώσεις επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων η απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας (ά. 7Α, όπως έχει προστεθεί με το ν. 2819/2000 ά. 8).

στ) Απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας

Με το ά. 7Α εισήχθησαν απλουστεύσεις στο σύστημα ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και, συγκεκριμένα, προβλέφθηκε η απαλλαγή από την υποχρέωση γνωστοποίησης και λήψης άδειας από την Αρχή.

Το κοινό σε όλες τις περιπτώσεις που απαριθμούνται στο εν λόγω άρθρο είναι ότι οι κίνδυνοι για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των προσώπων, τα δεδομένα των οποίων υπόκεινται σε επεξεργασία, δεν είναι αυξημένοι και τούτο, είτε διότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας υπόκεινται σε επαγγελματικό απόρρητο είτε διότι πρόκειται για εξαίρεση που προβλέπεται στην οδηγία και δεν υλοποιήθηκε στο ά.7 του ν. 2472/1997. Βεβαίως, η απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας από την Αρχή δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να τηρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του νόμου και, κυρίως, οι προϋποθέσεις του επιτρεπτού της επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, σύμφωνα με τη διάταξη του ά. 7 παρ. 243.

Ειδικότερα, απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων προβλέπεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- 1) Επεξεργασία στον τομέα του εργατικού δικαίου ή παροχής υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα
- 2) Επεξεργασία που αφορά πελάτες ή προμηθευτές
- 3) Επεξεργασία που αφορά σωματεία κλπ.
- 4) Επεξεργασία στον τομέα της υγείας

5) Επεξεργασία από νομικούς.

Τέλος, το ά. 7Α προβλέπει ότι σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπόκειται σε όλες τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο ν. 2472/1997 και υποχρεούται να συμμορφώνεται με ειδικούς κανόνες επεξεργασίας που η Αρχή εκδίδει σύμφωνα με την παρ. 3 του ά. 5 του ίδιου νόμου. Καθίσταται δηλ. σαφές ότι η διάταξη του ά. 7Α ρυθμίζει αποκλειστικά και μόνο την απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας και δεν έχει άλλες συνέπειες.

Στα ά. 8 και 9 ο ν. 2472/1997 ρυθμίζει δύο ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας δεδομένων, τη διασύνδεση αρχείων και τη διασυνοριακή ροή δεδομένων.. Στο ά. 10 ο νόμος θέτει άλλη μία προϋπόθεση για τη νόμιμη επεξεργασία δεδομένων, τη λήψη μέτρων για το απόρρητο και την ασφάλεια της επεξεργασίας.

Στη συνέχεια στα ά. 11-14 ο νόμος περιέχει διατάξεις που ρυθμίζουν τα δικαιώματα του υποκειμένου της επεξεργασίας. Η αναγνώριση και απονομή στα υποκείμενα της επεξεργασίας ορισμένων βασικών δικαιωμάτων αποτελεί ένα από τα κύρια μέσα προστασίας του προσώπου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Επιπλέον τα δικαιώματα αυτά θεσπίζονται και για την εξασφάλιση πληρέστερου ελέγχου, διαύγειας και νομιμότητας της επεξεργασίας. Δεν πρόκειται λοιπόν μόνο για την καθιέρωση δικαιωμάτων αλλά και για την εισαγωγή αντίστοιχων θεσμικών εγγυήσεων⁴⁴. Τα δικαιώματα αυτά είναι: α) Δικαίωμα ενημέρωσης, β) δικαίωμα πρόσβασης, γ) δικαίωμα αντίρρησης και δ)δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Τέλος στα άρθρα 15 επ. του νόμου ρυθμίζεται λεπτομερώς η σύσταση και η λειτουργία της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, αποστολή της οποίας είναι: «η εποπτεία της εφαρμογής του ν. 2472/1997 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται κάθε φορά» (ά. 15 παρ. 1).

Μία από τις αρμοδιότητες της Αρχής είναι και η επιβολή κυρώσεων, η οποία ολοκληρώνει το σύστημα προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Για τις περιπτώσεις παράβασης των ρυθμίσεων του ν. 2472/1997 καθώς και κάθε άλλης διάταξης που αφορά την προστασία προσωπικών δεδομένων προβλέπονται διοικητικές και ποινικές κυρώσεις καθώς και αστική ευθύνη λόγω παράβασης των σχετικών διατάξεων (ά. 21 επ.).

3.3 Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων (ά. 9Α του ελληνικού Συντάγματος)

Με την αναθεώρηση του 2001 η διάταξη του ά. 9 παρ. 1 του Συντάγματος, η οποία προστατεύει την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου, συμπληρώθηκε από τη διάταξη του άρθρου 9Α, η οποία ορίζει ότι καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει.

Η διάταξη του ά. 9Α κατοχυρώνει το ατομικό δικαίωμα προστασίας απέναντι στη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, με συμβατικό ή ηλεκτρονικό τρόπο των προσωπικών δεδομένων. Η νέα αυτή διάταξη του Συντάγματος δεν αναφέρεται στο έννομο αγαθό, το οποίο αποτελεί αντικείμενο προστασίας, ερμηνευτικά όμως συνάγεται ότι το αντικείμενο προστασίας είναι εν γένει τα θεμελιώδη δικαιώματα και το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής⁴⁵.

Επίσης, πρέπει να τονισθεί ότι η διάταξη αυτή, όπως και η διάταξη του ά. 9 παρ. 1 Συντ., περιλαμβάνεται στις διατάξεις που εξειδικεύουν το περιεχόμενο της παρ. 1 του ά. 5 Συντ., το οποίο παρέχει γενική προστασία στην προσωπικότητα.

Το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι ένα ατομικό δικαίωμα που διαφοροποιείται από το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού⁴⁶. Κατά πρώτον, η γειτνίαση του ά. 9Α με το ά. 9 Συντ. υποδηλώνει ότι το δικαίωμα του ά. 9Α είναι κατά βάση ένα ατομικό-αμυντικό δικαίωμα, όπως και το ά. 9. Κατά δεύτερον, από την ερμηνεία της διάταξης συνάγεται ότι το ά. 9Α καθιερώνει ένα αμυντικό δικαίωμα κατά των επεμβάσεων στις θεμελιώδεις ελευθερίες και ιδίως στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής. Ωστόσο, η διάταξη του ά. 9Α έχει σαφώς ευρύτερη ρυθμιστική εμβέλεια από τη διάταξη του ά. 9 καθώς δεν περιορίζεται στην προστασία του απόρρητου του ιδιωτικού βίου, αλλά αναφέρεται στην εν γένει συλλογή, επεξεργασία και χρήση προσωπικών δεδομένων και έτσι, αποδεδειγμένα τη συνταγματική προστασία από την αναζήτηση του περιεχομένου του ιδιωτικού βίου και τη συζήτηση σχετικά με την οριοθέτηση του απορρήτου της ιδιωτικής σφαίρας.

Υποκείμενα του ά. 9Α είναι όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στην Ελλάδα και όχι μόνο οι Έλληνες. Φορείς του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο ά. 9Α είναι τόσο οι Έλληνες

πολίτες όσο και οι αλλοδαποί και ανιθαγενείς, αφού το Σύνταγμα δεν κάνει καμία διάκριση. Εναρμονισμένες με τις διατάξεις του Συντάγματος είναι και οι διατάξεις της κοινής νομοθεσίας.

Αποδέκτες του δικαιώματος είναι όλοι οι φορείς δημόσιας εξουσίας και συγκεκριμένα, το Κράτος και τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αλλά και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία ασκούν δημόσια εξουσία και στα οποία αποκλειστικός ή κύριος μέτοχος είναι το Κράτος. Όσον αφορά το ζήτημα αν το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων αναπτύσσει τριτενέργεια, αυτό επιλύεται καταφατικά, καθ' όσον ορίζεται πλέον, στη διάταξη του ά. 25 παρ. 1 εδάφ. γ' Συντ., ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες προσιδιάζουν». Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων ανήκει σαφώς στα δικαιώματα αυτά και έχει συνεπώς άμεση τριτενέργεια και ισχύει στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.

Όσον αφορά το περιεχόμενο του δικαιώματος θα πρέπει να αναφερθεί ότι το ά. 9Α προστατεύει, όπως ήδη αναφέρθηκε, το άτομο από τις επεμβάσεις στην ιδιωτική ζωή, οι οποίες συνίστανται στη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, με συμβατικό ή ηλεκτρονικό τρόπο των προσωπικών δεδομένων που το αφορούν. Βεβαίως η διάταξη του ά. 9Α έχει ειδικό χαρακτήρα σε σχέση με τις άλλες διατάξεις που κατοχυρώνουν ατομικά δικαιώματα και επικρατεί απέναντι τους, ιδίως έναντι των διατάξεων των ά. 9 παρ. 1 β' και 5 παρ. 1 Συντ. Επιπλέον, η προστασία των προσωπικών δεδομένων κατά το ά. 9Α εδάφ. α' δεν σημαίνει ότι απαγορεύεται γενικά η συλλογή, επεξεργασία και χρήση τους, ούτε δίνει τη δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να καθιερώνει τέτοια απόλυτη απαγόρευση. Αντιθέτως, η έννοια της εν λόγω διατάξεως είναι ότι υποχρεώνει το νομοθέτη να διαμορφώσει ένα περιοριστικό θεσμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο καθίσταται θεμιτή η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Με τη νέα συνταγματική διάταξη κατοχυρώνεται ένα πεδίο διαμόρφωσης της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, στα πλαίσια του οποίου καθίσταται δυνατή η εξέλιξή του και η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η συνταγματική κατοχύρωση ενός αυτοτελούς δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων δηλώνει την προσαρμογή της έννομης τάξης στις εξελίξεις της σύγχρονης τεχνολογίας⁴⁷. Με αυτήν καθίσταται πληρέστερη η προστασία του ατόμου ενόψει των κινδύνων που συνεπάγεται η επεξεργασία (αυτοματοποιημένη ή δια χειρός) προσωπικών δεδομένων που το αφορούν, προστασία η οποία στο πλαίσιο μιας κοινωνίας που βασίζεται στην ανταλλαγή και επεξεργασία πληροφοριών, αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση και των άλλων συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Βεβαίως, με το ά. 9Α δεν εισάγεται ένα «νέο δικαίωμα», διότι η διάταξη αυτή ουσιαστικά τυποποιεί σε συνταγματικό επίπεδο προγενέστερες ρυθμίσεις διεθνών νομικών κειμένων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, όπως είναι η οδηγία 95/46/ΕΚ, αλλά και της κοινής νομοθεσίας (κυρίως το ν. 2472/1997).

Επιδίωξη του αναθεωρητικού νομοθέτη με τη γενική διατύπωση του ά. 9Α ήταν η διεύρυνση της κανονιστικής εμβέλειας της συνταγματικής διατάξεως προστασίας του ιδιωτικού βίου και η θέσπιση της υποχρέωσης του κοινού νομοθέτη να παρακολουθεί τις εξελίξεις, ώστε να είναι εφικτή η λήψη πρόσθετων μέτρων για την αποτελεσματικότερη προστασία του εν λόγω δικαιώματος. Ο κοινός νομοθέτης δεσμεύεται πλέον όσον αφορά το επίπεδο προστασίας, το οποίο δεν μπορεί παρά να είναι υψηλό.

Όπως φαίνεται το νέο ά. 9Α συμπλήρωσε την προϋπάρχουσα νομοθεσία και συνέβαλε στην ολοκλήρωση της προστασίας του ατόμου από την αθέμιτη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Η συνταγματική κατοχύρωση του εν λόγω δικαιώματος αποτελεί την καλύτερη εγγύηση, έτσι ώστε όλα τα άτομα να είναι σε θέση να το απολαμβάνουν και να παταχθούν τα φαινόμενα προσβολών του.

4. Σχέση μεταξύ της υποχρέωσης για δήλωση πόθεν έσχες και του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Η ψήφιση του νόμου που επιβάλλει, σε πρόσωπα με σημαντικές θέσεις στο δημόσιο και κυρίως σε αυτούς που διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα και ασκούν επιρροή στην κοινή γνώμη, την υποχρέωση να κάνουν ετήσια δήλωση περιουσιακής κατάστασης γέννησε πολλές αντιδράσεις. Ένα από τα επιχειρήματα αυτών που αντιτίθενται στην εν λόγω ρύθμιση είναι ότι η δήλωση πόθεν έσχες αποτελεί καταστρατήγηση εκ μέρους του Κράτους του δικαιώματος για προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η δήλωση περιουσιακής κατάστασης υποχρεώνει το άτομο σε αποκάλυψη των περιουσιακών του στοιχείων και σε δικαιολόγηση των μεταβολών που τυχόν επήλθαν. Τα περιουσιακά στοιχεία σαφώς αποτελούν μέρος των προσωπικών δεδομένων και μάλιστα μεγάλης σημασίας, αφού οι επιλογές και ο τρόπος ζωής του ατόμου εξαρτάται άμεσα από αυτά. Ωστόσο το ερώτημα αν όντως μια τέτοια υποχρέωση έναντι στο κράτος προσβάλλει το δικαίωμα του ά. 9Α του Συντάγματος, δεν είναι εύκολο να απαντηθεί. Πρέπει αρχικά να εξετάσουμε κατά πόσο το κράτος δεσμεύεται από τις ρυθμίσεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και στη συνέχεια να διαπιστώσουμε αν η δήλωση πόθεν έσχες αποτελεί ή όχι νόμιμο περιορισμό αυτού του συνταγματικά πλέον κατοχυρωμένου δικαιώματος.

4.1 Δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων και δημόσια τάξη

Η εφαρμογή του νομικού πλαισίου που ρυθμίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων στον τομέα της δημόσιας τάξης δεν ήταν εξαρχής αυτονόητη. Ο βασικός ερμηνευτικός προβληματισμός είναι αν είναι συμβατή η έννοια του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό με τη δημόσια τάξη, ως έννοιας δημόσιου συμφέροντος που αποτελεί ενσάρκωση του σκληρού πυρήνα του Κράτους. Πολύ προτού ο Έλληνας νομοθέτης αποφανθεί θετικά στο παραπάνω ερώτημα, οι ερμηνευτικές προσπάθειες σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν είχαν καταλήξει σε σαφή προσέγγιση του προβλήματος.

Η ευρωπαϊκή οπτική του προβλήματος έχει ιδιαίτερη σημασία στο μέτρο που ο ν. 2472/1997 δεν δημιουργεί νέο δικαίωμα, αλλά ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο τις επιταγές της σχετικής ευρωπαϊκής οδηγίας 95/46/ΕΚ. Η οδηγία παρέχει τη δυνατότητα στο νομοθέτη να υιοθετήσει ελαστικότερες ή πιο περιοριστικές ρυθμίσεις, κάθε παρέκκλιση όμως να υπερβαίνει τον σκοπό της θέτει προβλήματα εφαρμοστέου δικαίου σε περίπτωση σύγκρουσης των κανόνων⁴⁸. Το πρόβλημα εμφανίζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση πολύ πιο επιτακτικό, στο μέτρο που η οδηγία εξαιρεί ρητά από την εφαρμογή της τον τομέα της δημόσιας τάξης.

Το ά. 3 παρ. 2 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ ορίζει ότι «οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα(...), η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως οι δραστηριότητες που προβλέπονται στις διατάξεις των τίτλων V και VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, εν πάση περιπτώσει, στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ευημερίας του, εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου». Αυτοί οι τομείς αφορούν κατεξοχήν τη δημόσια τάξη⁴⁹.

Για να διαπιστωθεί στη σωστή της διάσταση η σχέση του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό και τη δημόσια τάξη, πρέπει να ειπωθεί μέσα από το σύνολο των νομικών κειμένων που έχουν διαμορφωθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο και συνιστούν αυτό που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε νομικό πολιτισμό της κοινωνίας της διαφάνειας. Αν και κάτι τέτοιο δε μπορεί να γίνει στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, μπορούμε ωστόσο να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα.

Η εφαρμογή των ρυθμίσεων περί προστασίας προσωπικών δεδομένων στο πεδίο της δημόσιας τάξης δεν είναι απλώς συμβατή με την έννοια του δικαιώματος στον

πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, αλλά σε μια δημοκρατική κοινωνία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση εύρυθμης λειτουργίας των φορέων που αποτελούν το λεγόμενο σκληρό πυρήνα του Κράτους. Η τήρηση των σχετικών αρχών συμβάλλει στη διαφάνεια και ενισχύει τις δυνατότητες αποτελεσματικής προστασίας του πολίτη. Ο θεσμικός ρόλος της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα μέσα στο πλαίσιο αυτό είναι καθοριστικός. Εξάλλου με την συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων, χάρη στο ά. 9Α που προστέθηκε με την αναθεώρηση του 2001 στο Σύνταγμα, η προστασία του ατόμου στρέφεται κατεξοχήν έναντι του Κράτους. Τα συνταγματικά δικαιώματα, στα οποία υπάρχει το αμυντικό περιεχόμενο, καλούνται να προστατέψουν το άτομο από τις αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας. Επομένως και στην περίπτωση της προστασίας προσωπικών δεδομένων το Κράτος οφείλει να σέβεται το δικαίωμα τούτο του ατόμου.

4.2 Περιορισμός του δικαιώματος

Ο περιορισμός ενός συνταγματικού δικαιώματος μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο μέσα από την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας⁵⁰ μεταξύ του δικαιώματος και του θεσμού που το περιορίζει. Αιτιώδης συνάφεια είναι η συνάντηση των περιεχομένων δικαιώματος και θεσμού σε κοινό αντικειμενικό στοιχείο. Στην προκειμένη περίπτωση, το αντικειμενικό στοιχείο «περιουσιακή κατάσταση» αποτελεί συστατικό στοιχείο του περιεχομένου του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων αλλά και συστατικό στοιχείο του θεσμού του «πόθεν έσχες». Η ύπαρξη αυτής της αιτιώδους συνάφειας αποτελεί πραγματικό και νομικό λόγο περιορισμού του δικαιώματος.

Ωστόσο η νομιμότητα του περιορισμού δεν εξαντλείται στο αν είναι κατ' αρχήν δυνατός, αλλά επεκτείνεται και στην διερεύνηση του επιτρεπτού μέτρου του περιορισμού. Η αρχή της αναλογικότητας, που εφαρμόζεται σε αντίστοιχες περιπτώσεις θα μας βοηθήσει να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα.

4.2.1 Η αρχή της αναλογικότητας

Η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί μέθοδο επίλυσης διαφόρων συνταγματικών δικαιωμάτων στο πεδίο σχέσεων κράτους-πολιτών, και διακρίνεται από την πρακτική εναρμόνιση (τη δεύτερη μέθοδο που χρησιμοποιείται) διότι εφαρμόζεται με επιφύλαξη νόμου. Αυτή η μεσολάβηση επιφύλαξης νόμου διχοτομεί τη μεθοδολογία και μας οδηγεί στη χρήση της αναλογικότητας ως μεθόδου επίλυσης του προβλήματος που μας απασχολεί σε αυτήν την εργασία, καθώς ο περιορισμός του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων προκύπτει από διάταξη νόμου που επιβάλλει υποχρέωση για δήλωση περιουσιακής κατάστασης.

Η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει την ύπαρξη εύλογης σχέσης ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στον περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος, ως μέσου για την επίτευξη του σκοπού. Στην προκειμένη περίπτωση, ο κοινός νομοθέτης επιδιώκει με την καθιέρωση της υποχρέωσης δήλωσης πόθεν έσχες για τους δημόσιους λειτουργούς (και τον περιορισμό του δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων που αυτή συνεπάγεται) τον περιορισμό της διαφθοράς στον κρατικό μηχανισμό. Επομένως η αρχή της αναλογικότητας καλείται εδώ να προσδιορίσει τη σχέση ανάμεσα στον σκοπό του νομοθέτη (κοινό δίκαιο) και το μέσο που χρησιμοποιεί για την επίτευξή του και το οποίο περιορίζει το συνταγματικό δικαίωμα (συνταγματικό δίκαιο). Η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται πλέον και συνταγματικά (με την αναθεώρηση του 2001) στο ά. 25 παρ. 1. εδάφ. δ' Συντ⁵¹.

Κατά την εφαρμογή της εν λόγω αρχής ακολουθούνται τρία στάδια:

α) Η προσφορότητα, καταλληλότητα, κατά την οποία πρέπει να διαπιστωθεί αν ο περιορισμός του δικαιώματος είναι κατάλληλος, αν μπορεί δηλ. να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η αρχή απαιτεί ο εισαγόμενος νομοθετικός περιορισμός να αποτελεί κατ' είδος και έκταση πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

β) Η αναγκαιότητα, κατά την οποία πρέπει να διαπιστωθεί αν ο περιορισμός είναι αναγκαίος, αν δηλ. αποκλείεται η επιλογή άλλου, εξίσου αποτελεσματικού, λιγότερο όμως περιοριστικού μέτρου.

γ) Η αναλογικότητα *stricto sensu* κατά την οποία πρέπει να γίνει στάθμιση συμφερόντων⁵² και να διαπιστωθεί ποιο συμφέρον «υπερισχύει» στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εφαρμόζοντας τα τρία στάδια στο ζήτημα της σύγκρουσης μεταξύ δήλωσης πόθεν έσχες και προστασίας προσωπικών δεδομένων μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής: Αναμφίβολα η

υποχρέωση δήλωσης περιουσιακής κατάστασης αποτελεί μέσο κατάλληλο και ικανό να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, δηλ. να πατάξει τα φαινόμενα διαφθοράς στο δημόσιο βίο. Επιπλέον, από την μέχρι τώρα πορεία των δημοσίων πραγμάτων και τα μέτρα που κατά καιρούς λήφθηκαν χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα, φαίνεται ότι μόνο μια τέτοια νομοθετικά επιβαλλόμενη υποχρέωση μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα, γεγονός που καθιστά τον περιορισμό αναγκαίο. Τέλος, μπορούμε να παραδεχθούμε ότι το μέτρο είναι και αναλογικό εν στενή εννοία, αφού η στάθμιση μεταξύ των συμφερόντων που διακυβεύονται γέρνει προς την πλευρά της απαλλαγής του κράτους από την απειλή της διαφθοράς, απειλή που έχει σοβαρές συνέπειες για την ομαλή λειτουργία του κράτους. Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο κοινός νομοθέτης έχει υιοθετήσει μέτρα προστασίας των δεδομένων περιουσιακής κατάστασης των υπόχρεων προς δήλωση.

Φαίνεται λοιπόν ότι ο εν λόγω περιορισμός είναι νόμιμος και δεν προσβάλλει το δικαίωμα του ατόμου. Εξάλλου και ο κοινός νομοθέτης έχει προβλέψει τη δυνατότητα του κράτους να προβαίνει σε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων όταν πρόκειται να εξυπηρετηθεί δημόσιο συμφέρον (ά. 5 παρ.2 περ. δ' και ά. 7Α παρ. 1 περ. α'). Ασφαλώς, προϋπόθεση για τη νομιμότητα μιας τέτοιας επεξεργασίας είναι ότι τηρούνται όλοι οι απαραίτητοι προς τούτο όροι και λαμβάνονται μέτρα προστασίας του υποκειμένου από τυχόν εκμετάλλευση των δεδομένων του για σκοπούς άλλους από τους αρχικά επιδιωκόμενους. Υπεύθυνο γι' αυτό είναι το κράτος και κυρίως οι πολιτικές που ακολουθούνται που καλούνται να αποδείξουν την ικανότητα του περιορισμού αυτού να οδηγήσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα χωρίς να τεθούν σε κίνδυνο ατομικά δικαιώματα.

5. Συμπεράσματα

Η υποχρέωση προς δήλωση πόθεν έσχες που επιβλήθηκε στους δημόσιους λειτουργούς με στόχο την πάταξη των φαινομένων διαφθοράς και διαπλοκής οδηγεί σε περιορισμό του δικαιώματος του ατόμου για προστασία από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων. Πρόκειται, ωστόσο, για περιορισμό νόμιμο, ο οποίος δύναται να οδηγήσει στον στόχο του αν εφαρμοστούν κατά γράμμα οι επιταγές του νόμου, χωρίς τον υπολογισμό πολιτικού κόστους. Ταυτόχρονα η ίδια η νομοθεσία που επιβάλλει τον περιορισμό λαμβάνει μέτρα για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία των δεδομένων του για αλλότριους σκοπούς, γεγονός που αποτελεί σημαντική ασφαλιστική δικλείδα για την αποφυγή των κινδύνων που επιφέρει η επεξεργασία και που απειλούν ζωτικά ατομικά δικαιώματα. Η σωστή εφαρμογή των διατάξεων για το πόθεν έσχες μπορεί να οδηγήσει σε κράτος και κοινωνία διαφάνειας, τα οποία με τη σειρά τους θα έχουν θετικό αντίκτυπο σε κάθε άτομο ξεχωριστά.

Λήμματα

1. Πόθεν έσχες
2. Δημόσιοι λειτουργοί
3. Προστασία προσωπικών δεδομένων
4. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
5. Αρχή αναλογικότητας

Παράρτημα

1. Ν. 2429/96, μέρος 2ο «Δήλωση περιουσιακής κατάστασης πολιτικών, κρατικών λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και εντύπων και άλλων κατηγοριών προσώπων»
2. Ν. 3213/03: «Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων κατηγοριών προσώπων»
3. Σύμφωνα με το ά. 15 παρ. 1 του ν. 3023/2002.
4. Εφόσον ο προϋπολογισμός του έργου υπερβαίνει τις 300 χιλιάδες ευρώ. Οι εν λόγω επιτροπές διέπονται από τις διατάξεις του νόμου 1418/1984 και του π.δ. 609/1985.
5. Υπογράμμιση και εισαγωγικά στο πρωτότυπο.
6. «Εκκλησία», Επίσημο Δελτίο της Εκκλησίας της Ελλάδος, έτος ΠΑ΄ Τεύχος 10, Νοέμβριος 2004.
7. ν. 3213/03, ά. 1, παρ. 1 στ. ιγ'-ιε'.
8. Υπογράμμιση και εισαγωγικά στο πρωτότυπο.
9. Υπογράμμιση και εισαγωγικά στο πρωτότυπο.
10. Καταγγελίες περί υπάρξεως υπέρογκων ποσών σε προσωπικούς λογαριασμούς μητροπολιτών, που πιθανότατα προέρχονται από κατάχρηση δημοσίου εκκλησιαστικού χρήματος.
11. ν. 2429/96, ά. 1, παρ. 1 στ. ιε'-ιζ'
12. Περιπτώσεις α'-ε' της παρ. 1 του ά. 1 του ν. 3213/03
13. Περιπτώσεις στ'-ιε' της παρ. 1. του ά. 1 του ν. 3213/03
14. Η παρ.2 στ. δ' του ά. 3 του ν. 3213/03 αναφέρει: «Σε κάθε περίπτωση ελέγχεται δειγματοληπτικά από την Επιτροπή τουλάχιστον το 20% του συνόλου των υποβαλλόμενων ετησίως δηλώσεων για τις αντίστοιχες κατηγορίες προσώπων, με κριτήριο εντός επταετίας να έχει συντελεστεί ο έλεγχος για όλους...»
15. Οι αρχές και τα πρόσωπα αυτά έχουν την υποχρέωση να δώσουν τις ζητούμενες πληροφορίες και τα στοιχεία που κατέχουν.
16. Το ίδιο ισχύει και για τους συζύγους και τα τέκνα του που απέκτησαν ή προσπόριζαν σε τρίτο περιουσιακό όφελος επωφελούμενοι της ιδιότητας του ελεγχόμενου.
17. Ειδικότερη πρόβλεψη στο ά. 15 του ν.1756/1988, όπως ισχύει.
18. Ειδικότερα στο ά. 8 σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να γίνεται σεβαστή η ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή, η κατοικία και η αλληλογραφία του.
19. Βλ. και την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε της 10/12/1948, ά. 12 «Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από προσβολές αυτού του είδους»
20. Το πρώτο αφορούσε ένα σύστημα αρχειοθέτησης με σκοπό την παρακολούθηση των καθυστερημένων παιδιών, ενώ το δεύτερο επέτρεπε την παρακολούθηση των μαθητών κατά τη διάρκεια της μαθητικής τους ζωής (σχολικό φακέλωμα).
21. Βλ. Α. Γέροντας, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002, σελ. 103 επ.
22. Βλ Α. Γέροντας ό.π. σελ. 105 επ.
23. Συνθήκη Ιδρύσεως Ευρωπαϊκής Ένωσης, ά. 286: «1) Από την 1/1/1999, οι κοινοτικές πράξεις για την προστασία του ατόμου όσον αφορά την επεξεργασία και την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται στα όργανα και οργανισμούς που έχουν ιδρυθεί από την παρούσα Συνθήκη ή βάσει αυτής. 2) Πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στην παρ. 1, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του ά. 251, συνιστά ένα ανεξάρτητο εποπτικό όργανο υπεύθυνο για την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτών των κοινοτικών πράξεων στα όργανα και οργανισμούς της Κοινότητας και θεσπίζει όποιες άλλες κατάλληλες σχετικές διατάξεις».
24. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ά. 8: «1) Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2) Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που τον αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3) Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής».
25. Για περισσότερα βλ. Γ. Λουκέρη, Εναρμόνιση του δικαιού της προστασίας του ατόμου

- από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝοB 1997, σελ. 547 επ.
26. π.χ. την ελεύθερη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και σωματεία.
27. βλ. και ά. 8 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. ό.π.
28. ΕισΕκθ ν. 2472/1997, ΚNoB 45, σελ.504
29. Βλ. ά. 2, περ. α' ν. 2472/1997
30. Πρβλ. και Αραβαντινό, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, σελ. 46 επ.
31. ΕισΕκθ ν. 2472/1997, ό.π.
32. Όπως είναι λ.χ. ο γερμανικός ομοσπονδιακός νόμος περί προστασίας δεδομένων (BDSG).
33. Η εξαίρεση αυτή αποτελεί τον κανόνα στις περισσότερες διεθνείς και εθνικές ρυθμίσεις της προστασίας προσωπικών δεδομένων, εκτός από ορισμένες νομοθεσίες ευρωπαϊκών χωρών (Νορβηγία, Δανία, Λουξεμβούργο, Αυστρία και Ισλανδία) και τη Σύμβαση 108/1981, η οποία προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών του ΣΤΕυρ να εφαρμόσουν τη σύμβαση και σε πληροφορίες συναφείς με νομικά πρόσωπα (ά. 3, παρ. 2 β').
34. ΕισΕκθ επί ά. 1, ΚNoB 1997, σελ. 504
35. ΕισΕκθ, ό.π. Μήτρου, Η Αρχή Προστασίας, σελ. 14
36. Βλ. Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, 2003, σελ. 66
37. Η αντίστοιχη διάταξη της οδηγίας (ά. 6) αναφέρεται στην ποιότητα των δεδομένων. Οι βασικές αρχές για την «ποιότητα των δεδομένων» έχουν υιοθετηθεί από τη Σύμβαση αρ. 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης και συγκεκριμένα από τη διάταξη του ά. 5 που περιλαμβάνει τις εξής πέντε αρχές: α) την αρχή της θεμιτής και νόμιμης επεξεργασίας, β) την αρχή του σκοπού, γ) την αρχή της αντιστοιχίας σκοπού και δεδομένων, δ) την αρχή της ακρίβειας των δεδομένων και ε) την αρχή της πεπερασμένης διατήρησης των δεδομένων.
38. Η αρχή αυτή είναι γνωστή - ιδίως στο γερμανικό δίκαιο - ως αρχή της απαγόρευσης με την επιφύλαξη αδείας.
39. Βλ. όμως αντίθετα, Γέροντα, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002, σελ. 184.
40. Η διαφορά αυτή δεν είναι ουσιαστική καθώς η επεξεργασία δεδομένων καθίσταται νόμιμη εφόσον συντρέχουν μία από τις προϋποθέσεις που αναφέρονται ως εξαιρέσεις. Βλ. αντίθετα Μήτρου, Η Αρχή Προστασίας, 1999, σελ. 17
41. Για περισσότερα βλ. Ιγγλεζάκης, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2003, σελ. 51 επ.
42. π.χ. όταν η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, την ιατρική πρόληψη ή περίθαλψη, για λόγους εθνικής ασφάλειας, εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής κλπ. Βλ. ά. 7 παρ. 2 επ.
43. Βλ. έτσι και την Οδηγία 115/2001 της Αρχής.
44. Βλ. ΕισΕκθ του ν. 2472/1997 επί του κεφ. Γ'.
45. Βλ. έτσι και το ά. 1 του ν. 2472/1997, στο οποίο καθορίζεται το αντικείμενο του νόμου.
46. Βλ. αντίθετα Χρυσογόνο, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, σελ. 197, ο οποίος εκτιμά ότι στο νέο ά. 9Α βρίσκει ρητή κατοχύρωση το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης.
47. Γέροντας, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002, σελ. 98.
48. Για περισσότερα βλ. Γ. Λουκέρη, Εναρμόνιση του δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση
49. Για την έννοια της δημόσιας τάξης βλ. Α. Τάχου, Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, 1990, σελ. 15 επ.
50. Για περισσότερα βλ. Α. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Τόμος Γ', Ημίτομος Ι, σελ. 73 επ.
51. Για περισσότερα σχετικά με την αρχή της αναλογικότητας βλ. Α. Δημητρόπουλου, ό.π. σελ. 245 επ.
52. Για περισσότερα βλ. Α. Δημητρόπουλου, ό.π. σελ. 248 επ.

Βιβλιογραφία

Αυγουστιανάκης Μ., Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων: προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ Νο 11/2001

Γέροντας Α., Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002
Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Τόμος Γ', Ημίτομος Ι, 2005
Δόνος Π., Μήτρου Λ., Μίτλεπτον Φ., Παπακωνσταντίνου Ε., Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, 2002
Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2003
Καΐσης, Παρασκευόπουλος, Προστασία προσωπικών δεδομένων
Λουκέρης Γ., Εναρμόνιση του δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ε.Ε., ΝοΒ 1997 σελ. 547 επ.
Μήτρου Λ., Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, 1999
Χρυσογόνος Κ, Οι ανεξάρτητες αρχές στο σχέδιο αναθεώρησης του Συντάγματος, ΤοΣ. 2000 σελ. 1163 επ.

www.nomotelia.gr
www.apn.gr
www.medium.gr
<http://ta-nea.dolnet.gr>
www.euro2day.gr
www.lib.uoa.gr
www.law.uoa.gr/~adimitrop